

ФІРСОВ

Олександр

доктор історичних наук, доцент,
завідувач кафедри інформаційної,
бібліотечної, архівної справи та
соціально-гуманітарних дисциплін,
Східноєвропейський університет
економіки і менеджменту

firsov2010@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-7723-0494>

(м. Черкаси, Україна)

ЩОДО ПРАВИЛЬНОСТІ НАПИСАННЯ ПРІЗВИЩА ВІДОМОГО КОНСТРУКТОРА І ВИНАХІДНИКА УКРАЇНСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ Б. Г. ЛУЦЬКОГО

Метою дослідження є з'ясування правильності написання прізвища відомого конструктора і винахідника українського походження Бориса Григоровича Луцького.

Встановлено, що в Російській імперії його прізвище в ЗМІ писали, як «Луцький» або «Луцькой», а за кордоном, як: Lutzky, Lutzki, Lützky, Lutski, Lutzkoj, Lutzkoi, Lutzkay, Loutzky, Loutsky, Loutzkoi, Loutzkoj, Loutzkov, Lutskoj, Lützkoj, von Loutzkoj, baron Loutzkoj і т. д. Через таке розмаїття в написанні прізвища Луцького історикам було складно розібратися, чи стосується знайдена ними інформація саме Бориса Григоровича Луцького, а не інших конструкторів.

На підставі аналізу архівних матеріалів та патентної документації на винаходи з'ясовано, що в Російській імперії Борис Григорович Луцький писав своє прізвище як «Луцький» до 1910 р., а з 1911 р. як «Луцькой». В Німеччині він писав своє прізвище з 1882 по 1884 р. як «Loutzky», з 1885 по 1890 р. як «Lutzky», а з 1891 р. по 1910 р. знову як «Loutzky», з 1911 р. по 1918 р. як «Loutzkoj», а з 1919 р. по 1943 р. як «von Loutzkoj».

Ключові слова: Б. Г. Луцький, конструктор, винахідник, прізвище, правильність написання

ON THE CORRECTNESS OF WRITING THE SURNAME OF THE FAMOUS DESIGNER AND INVENTOR OF UKRAINIAN ORIGIN

B. G. LOUTZKY

The purpose of the study is to determine the correct spelling of the name of the famous designer and inventor of Ukrainian origin Borys Hryhorovych Loutzky.

It is established that in the Russian Empire his name was written in the media as «Loutzky» or «Loutzkoy», and abroad as: Lutzky, Lutzki, Lützky, Lutski, Lutzkoy, Lutzkoi, Lutzkay, Loutzky, Loutsky, Loutzkoi, Loutzkoj, Lout , Luts koy, Lützkoy, von Loutzkoy, Baron Loutzkoy, etc. Due to such diversity in the spelling of Loutzky's surname, it was difficult for historians to understand whether the information they found concerned Borys Hryhorovych Loutzky and not other designers.

Based on the analysis of archival materials and patent documentation for inventions, it was found that in the Russian Empire, Boris Grigoryevich Lutzky wrote his name as «Луцкуй» until 1910, and from 1911 as «Луцкой». In Germany he wrote his surname from 1882 to 1884 as «Loutzky», from 1885 to 1890 as «Lutzky», and from 1891 to 1910 again as «Loutzky», from 1911 to 1918 as «Loutzkoy», and from 1919 to 1943 as «von Loutzkoy».

Keywords: Boris Loutzky, designer, inventor, surname, spelling

Серед істориків досі ведеться полеміка про правильність написання прізвища відомого конструктора і винахідника українського походження Бориса Григоровича Луцького – Луцький чи Луцькой? Справа в тому, що ще за життя Бориса Григоровича практикувалися обидва варіанти написання його прізвища в ЗМІ.

Б. Г. Луцький більшу частину свого життя прожив у Німеччині. Саме там він створив унікальні конструкції двигунів внутрішнього згоряння, автомобілів і літаків, про які писали численні ЗМІ Німеччини та інших країн Європи. В цих країнах його прізвище писали по різному, як: Lutzky, Lutzki, Lützky, Lutski, Lutzkoy, Lutzkoi, Lutzkay, Loutzky, Loutsky, Loutzkoi, Loutzkoj, Loutzkov, Luts koy, Lützkoy, von Loutzkoy, baron Loutzkoy і т. д. Через таке розмаїття в написанні прізвища Луцького вітчизняним історикам було складно розібратися, чи стосується знайдена ними інформація саме Бориса Григоровича Луцького, а не інших конструкторів. Тільки ті історики, які були більш-менш знайомі з біографією і діяльністю Луцького, могли зрозуміти, що це не різні люди, а одна і та сама особа.

Мета статті – на основі офіційних документальних матеріалів з'ясувати правильність написання прізвища Бориса Григоровича Луцького.

В якості документальних матеріалів даного дослідження в першу чергу використовувались архівні документи та патентна документація на винаходи, яка є найбільш достовірним джерелом інформації. Саме патентна документація дає можливість отримати достовірну інформацію про прізвище, ім'я, вік, місце проживання винахідника на момент подачі ним заявки в патентне відомство, над чим він працював, як змінювалася його концепція і в цілому бачення проблеми, чи працював він індивідуально або в колективі, з якими труднощами зустрічався. Також можна простежити деякі елементи творчості, світогляду, стиль мислення, логіку творчості, наскільки винахідник був поінформований про досягнення у своїй галузі.

Головним чином джерельну базу дослідження становили матеріали російських та німецьких архівів. Це було пов'язано з тим, що Б. Г. Луцький з 1865 р. по 1882 р. мешкав у Російській імперії, а з 1882 по 1943 р. у Німеччині.

Слід зазначити, що мешкаючи в Німеччині Б. Г. Луцький залишався до 1919 р. підданим Російської імперії. З 1919 р. по 1924 р. він був підданим Росії (так Борис Григорович вказував в офіційних документах, зокрема, в патентах на винаходи). В 1924–1925 рр. Б. Г. Луцький вказував в документах, що він громадянин Російської республіки, а в 1926–1932 рр. – підданий Росії. Після 1932 р. в офіційних документах почав вказувати, що він колишній підданий імператора Росії.

Слід також відмітити, що в 1900–1914 рр. Б. Г. Луцький був військово-морським аташе при Російському посольстві в Берліні і активно працював на військові відомства Російської імперії – розробляв для них двигуни, автомобілі, літаки. В зв'язку з цим переважна більшість документів, пов'язаних з ім'ям Б. Г. Луцького, зберіглася саме в російських і німецьких архівах.

В дослідженні було використано матеріали з німецьких архівів: концерну «Даймлер АГ» (Штуттгарт), концерну «МАН» (Аугсбург), Мюнхенського технічного університету, Державного архіву Берліна та російських архівів:

Російського державного військово-історичного архіву, Російського державного архіву Військово-Морського Флоту, Центрального державного історичного архіву Санкт-Петербурга, архіву Російської академії наук.

Як відомо, Б. Г. Луцький з 1882 р. по 1943 р. мешкав у Німеччині. Спочатку у Мюнхені (1882–1888), потім у Гарбурзі (1889–1890), вподальшому у Нюрнберзі (1891–1897), а потім у 1898–1943 рр. – у Берліні.

У Мюнхені він навчався в Баварській королівській технічній вищій школі, куди був відправлений після закінчення Костянтинівського реального училища у м. Севастополь. 27 жовтня 1882 р. Борис Григорович був зарахований на механіко-технічне відділення (спеціальність інженер-механік). У приймальному формулярі на зимовий семестр 1882/83 рр., який він власноруч заповнив при вступі до Мюнхенської технічної вищої школи, вказавши у графі «Ім'я та прізвище» – «Boris Loutzky» [3]. Він вважав, що Луцький німецькою мовою пишеться, як «Loutzky». В офіційних документах Мюнхенської технічної вищої школи в 1882–1884 рр. його прізвище писали саме так [11, р. 24; 12, р. 22; 13, р. 23; 14, р. 22; 15, р. 23]. З 1885 р. в офіційних документах його прізвище почали писати, як «Lutzky» [4, р. 2; 16, р. 22; 17, р. 23; 18, р. 22].

10 серпня 1886 р. Б. Г. Луцький отримав диплом інженера-механіка, в якому його прізвище була вказано як «Lutzky» (рис. 1). Після отримання диплому він поїхав відбувати військову повинність у Російській імперії, яка тривала три місяці. В ті часи особи з вищою освітою відбували військову повинність в якості добровольців. Вони були зобов'язані прослужити в діючому війську три місяці.

Наприкінці 1886 р. Луцький повернувся до Німеччини в Мюнхенську технічну вищу школу і продовжив створювати нові конструкції двигунів внутрішнього згоряння та окремих їх вузлів. Перший двигун він створив, ще будучи студентом у 1885 р. Цей двигун в історії моторобудування зберігся під назвою «hammer type» (типу молот). Така назва двигуну Луцького була надана через його схожість з паровим молотом. В ньому колінчастий вал вперше в світі

був розташований не над циліндром, а під ним (рис. 2). Двигун Луцького став прототипом всіх сучасних вертикальних двигунів.

Необхідно зазначити, що до Луцького більшість двигунів внутрішнього згоряння були горизонтальними. Вони займали велику площу і мали величезну вагу. Створений Луцьким двигун займав значно меншу площу порівняно з горизонтальним. Його корпус було виконано у вигляді конуса, що підвищувало стійкість. Всередині корпусу, в підшипниках був розташований колінчастий вал. З метою запобігання збоїв в роботі двигуна і зменшення зношування підшипників на обох кінцях колінчастого валу було встановлено маховики. Колінчастий вал було розташовано дуже низько під циліндром, за рахунок чого значно збільшилась стабільність двигуна.

Перебуваючи в Мюнхені Луцький винайшов і на кошти батьків, які були заможними людьми, запатентував у німецькому патентному відомстві декілька конструкцій окремих вузлів двигунів внутрішнього згоряння. Зокрема, 17 травня 1887 р. він запатентував винахід під назвою «Змішувальний клапан для газових двигунів» (патент № 41414) [8, р. 1019]. 21 червня 1887 р. він запатентував винахід під назвою «Пристрій запалювання для газових двигунів» (патент № 42289) [8, р. 952]. В цей же день він запатентував винахід під назвою «Газовий генератор для нафтових і газових машин» (патент № 42290) [8, р. 952]. 19 жовтня 1887 р. Луцький запатентував винахід під назвою «Привід запалювання з робочим поршнем для газових двигунів» (патент № 42880) [8, р. 1137]. 13 листопада 1887 р. він запатентував винахід під назвою «Електричний пристрій запалювання для газових машин» (патент № 43446) [9, р. 437]. 22 січня 1888 р. Луцький запатентував винахід під назвою «Інновація для газових двигунів з диференціальними поршнями» (патент № 43800) [9, р. 525].

KÖNIGLICH BAYERISCHE
TECHNISCHE HOCHSCHULE
IN
MÜNCHEN.

ABSOLUTORIUM
DER
MECHANISCH-TECHNISCHEN ABTEILUNG.

Nachdem Herr *Boris Lutzky* aus *Berdiansk (Rußland)*
geboren im Jahre *1865*, die hiesige technische Hochschule *8* Semester lang,
nämlich vom *27. October 1882 bis heute*

besucht, die vorschriftsmässigen Prüfungen bestanden und während seines Aufenthaltes
an der Hochschule ein klagefreies Betragen beobachtet hat, so wird demselben zufolge
Beschlusses der durch höchste Entschliessung des K. Staatsministeriums des Innern für
Kirchen- und Schulangelegenheiten vom *20. Juli d. J.*, Nr. *7696* ernannten Prüfungs-
kommission auf Grund der umstehend verzeichneten Prüfungsergebnisse hiemit das Ab-
solutorium der *mechanisch-technischen Abteilung* erteilt.

München, den *16. August* 1886.

DIE PRÜFUNGS-KOMMISSION:

D. v. Baucrsfeld

Direktor
der K. technischen Hochschule.

Egb. Hoyer

Vorsitzender
der Prüfungs-Kommission.

Рис. 1. Диплом про присвоєння Борису Луцькому кваліфікації інженера-механіка

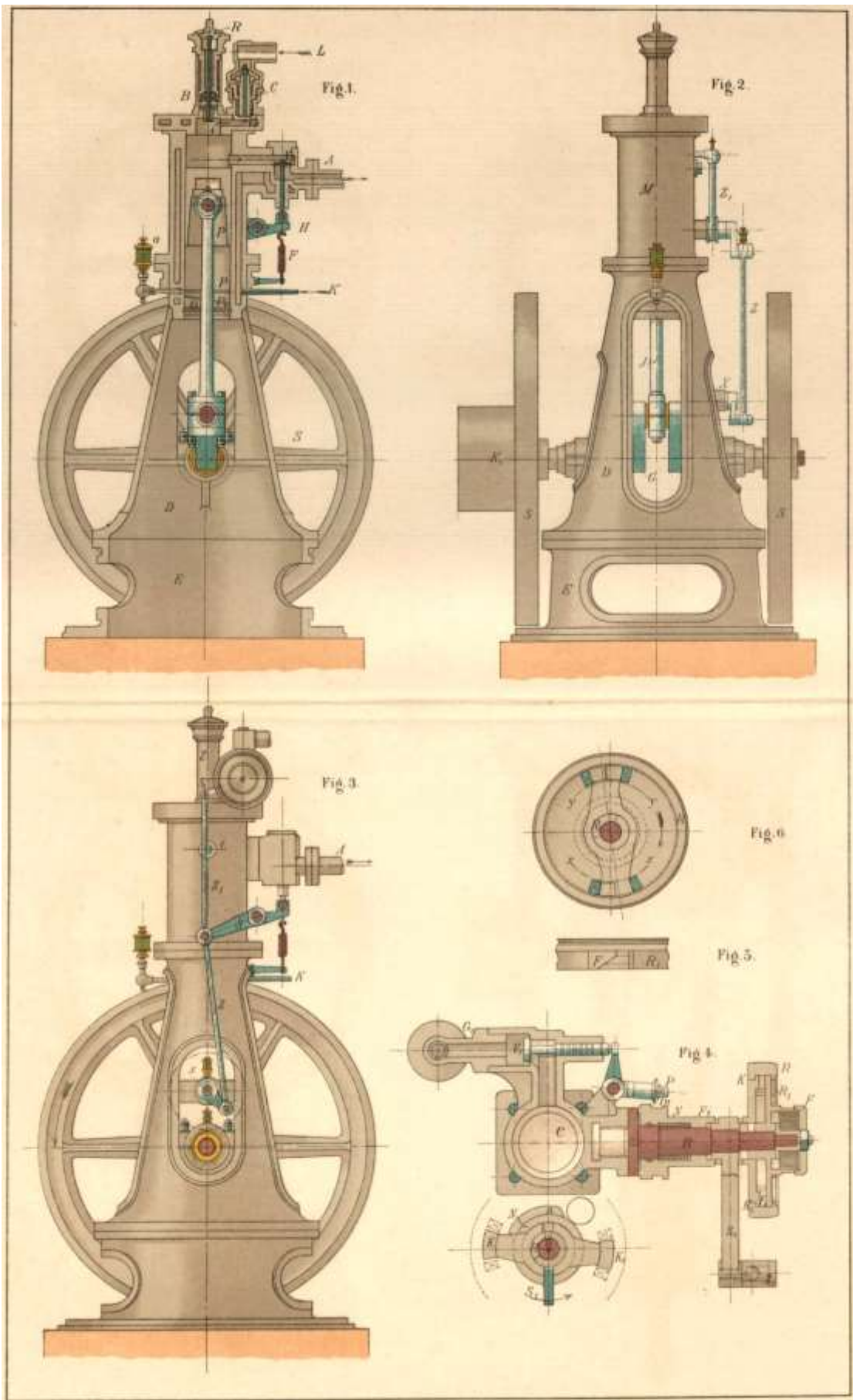

Рис. 2. Перший вертикальний двигун внутрішнього згоряння конструкції Луцького

У всіх заявках, поданих Луцьким у патентне відомство Німеччини, він вказував, що є інженером Мюнхенської технічної вищої школи і писав своє прізвище як «Lutzky». Зокрема, в заявці L. 4392. «Газовий генератор для нафтових і газових машин», опублікованій в журналі «Deutscher Verein von Gas- und Wasserfachmännern», вказано: «B. Lutzky, Ingenieur an der Hochschule in München» [4, p. 952].

Під час перебування в Гарбурзі Луцький подав у патентне відомство Німеччини чотири заявки на видачу йому патентів на винаходи: патент № 48641 «Змащувальний пристрій для поршневої вертикальної газової машини», патент № 48902 «Регулювальний пристрій для газових машин», патент № 57869 «Регулювальний пристрій для газових машин», патент № 59452 «Газоповітряна машина». В перших трьох заявках він вказав своє прізвище як «Lutzky». Ці заявки він подав у січні 1889 р. – травні 1890 р. В четвертій заявці (№ 59452), поданій у патентне відомство Німеччини 16 листопада 1890 р., він вказав своє прізвище вже як «Loutzky».

Під час перебування в Нюрнберзі, а потім у Берліні (аж до 1910 р.) Луцький вказував в патентах на винаходи своє прізвище як «Loutzky» (німецькі патенти №№ 63121, 75776, 81530, 101715, 104770, 104975, 105220, 106168, 106296, 106299, 107071, 108297, 111959, 148041, 156343, 192259, 193016, 203154, 203691, 204129, 211338).

Цікаво відзначити, що не дивлячись на те, що Луцький з 1890 р. в патентах вказував своє прізвище як «Loutzky», в ЗМІ Німеччини його прізвище продовжували писати як «Lutzky» аж до 1896 р., навіть в рекламі німецької компанії «Машинобудівне акціонерне товариство Нюрнберг» («Maschinenbau-Aktiengesellschaft-Nürnberg»), де він працював в якості головного інженера (1891–1897) (рис. 3, 4). Тільки з 1897 р. в ЗМІ Німеччини його прізвище почали писати як «Loutzky» (рис. 5).

В офіційних документах Німеччини, зокрема, в документах німецької компанії «Даймлер», прізвище Луцького до 1910 р. писали як «Loutzky» [2, p. 138; 6; 7, p. 2].

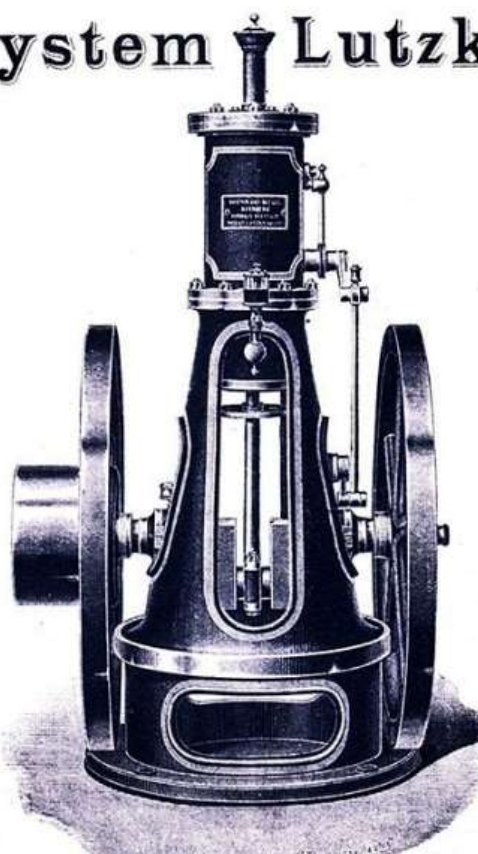
З 1911 р., під час перебування в Берліні, Луцький почав писати своє прізвище як «Loutzkoу», замість «Loutzky», а пізніше, з 1919 р., як «von Loutzkoу» [5]. Причина, через яку Борис Григорович змінив написання свого прізвища з «Луцький» на «Луцькой», ймовірно, була пов'язана з присвоєнням йому дворянського титулу.

Maschinenbau-Actien-Gesellschaft Nürnberg

vorm. Klett & Co. (3000 Arbeiter) in Nürnberg.

Nürnberger Gas- und Benzin-Motoren System Lutzky.

Die „Nürnberger Gas-
motoren“ System Lutzky sind stehend angeordnete Ventil-
motoren mit Glührohrzündung. Sie werden in den Grössen von 1 bis 10 P. S. ausgeführt und besitzen zufolge der tief gelagerten Kurbelwelle eine Stabilität, welche der von liegenden Maschinen gleichkommt. Durch die Vereinigung einer einfachen und höchst zweckmässigen Konstruktion mit solider und unerreicht eleganter Ausführung haben sich diese Motoren überraschend schnell Eingang in die Industrie verschafft, und haben die Aufmerksamkeit aller interessierten Kreise erregt.

Die „Nürnberger Gas-
motoren“ System Lutzky werden von der Maschinenbau-
Actien-Gesellschaft Nürnberg in eigener Specialfabrik erzeugt. Diese Motorenfabrik hat trotz der starken Konkurrenz auf dem Gebiete des Gasmotorenbaues infolge der regen Nachfrage nach ihren Fabrikaten in kurzer Zeit einen grossen Aufschwung genommen und steht heute in der Reihe der ersten Gasmotorenfabriken Deutschlands. Die jährliche Produktion beträgt mehrere hundert Stück Gas- und Benzinmotoren. Die Motoren haben geringe Tourenzahl und sind von grosser Dauerhaftigkeit.

Auf allen beschickten Ausstellungen

mit höchsten Preisen ausgezeichnet!

Die **Nürnberger Sicherheits-Benzin-Motoren** sind wie die **Nürnberger Gasmotoren** »System Lutzky« ein Fabrikat ersten Ranges. Das Benzin wird der Maschine flüssig zugeführt und verdampft erst dort in den Mafse, wie es für je einen Krafthub benötigt wird. Die Feuer- und Betriebssicherheit ist eine vollkommene. Jeder Gasmotor kann sofort in einen Benzinmotor umgewandelt werden.

Man lese umstehende Erläuterungen und Zeugnisse!

Рис. 3. Реклама газових і бензинових двигунів системи Луцького, 1893 р.

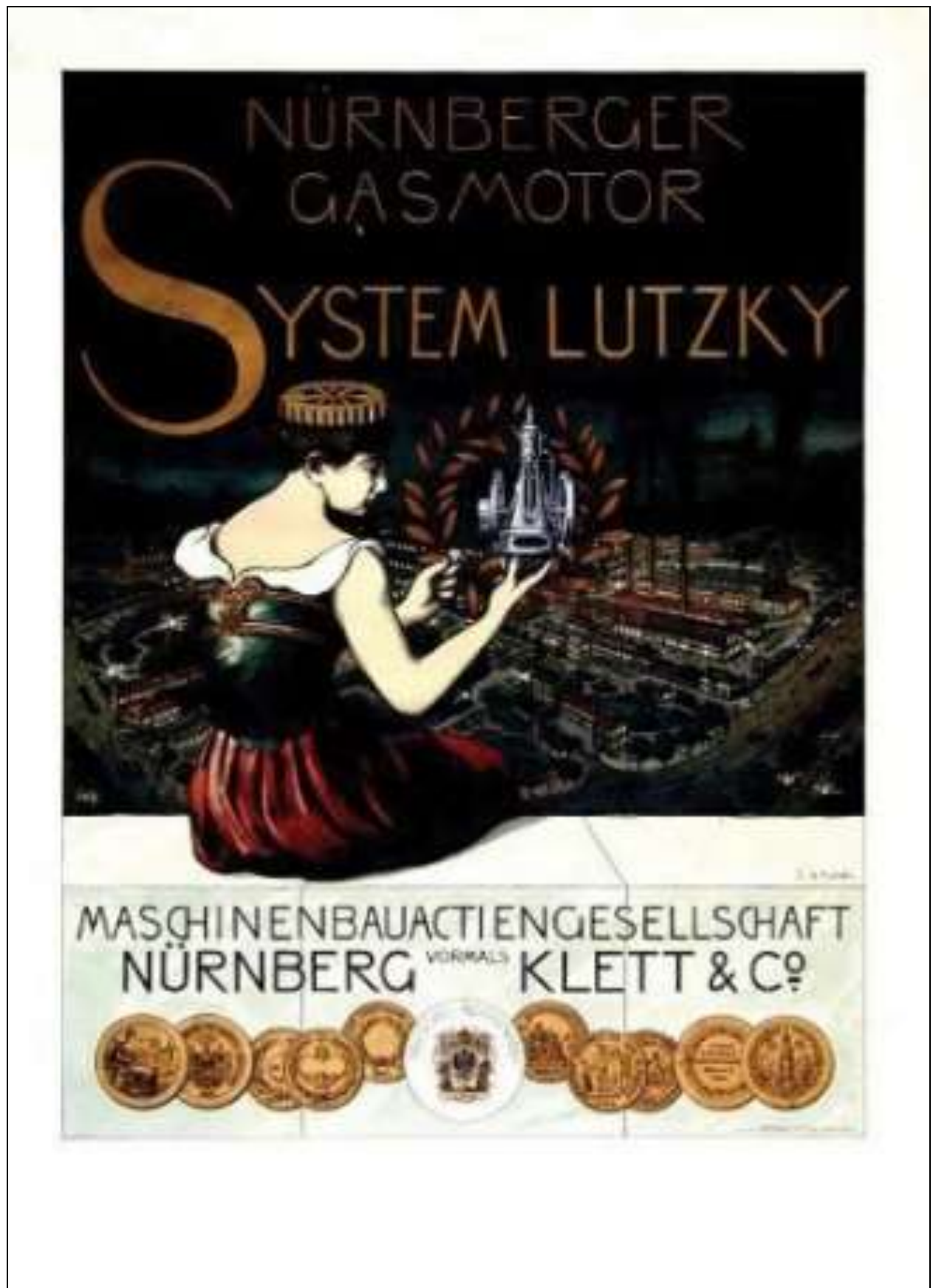

Рис. 4. Плакат з нюрнберзьким двигуном системи Луцького і його нагородами, 1894 р.

Loutzky-Motorwagen
(Patent Loutzky).

Loutzky-Motoren
erhielten folgende
goldene u. silberne Medaillen:

Hamburg 1889.
Bremen 1890.
Strassburg 1891.
Palermo 1892.
Harburg 1892.
Ingolstadt 1892.
Preuss. Staatsmedaille 1893.
Erfurt 1894.
Wien 1894.
Prag 1894.
Lemberg 1894.
Königgrätz 1894.
Stuttgart 1894.
Ulm 1895.
Nürnberg 1896.

Ehrenpreis
des
Hamburger Gewerbe-Vereins
für die
besten Motoren
für das Kleingewerbe.

Diplom
des
Hamburger Bezirks-Vereins
Deutscher Ingenieure
für
hervorragende Leistungen
im Motorenbau.

Goldene Medaille
de.
König Ludwig-Preisstiftung.

Konstruktion und Form gesetzlich geschützt.

Gesellschaft für Automobilwagenbau.
BERLIN W., Französische Strasse 49.

Telephon-Ann. N. 778
Telegraphen-Adresse: Loutzky.

Рис. 5. Реклама двигунів і автомобілів конструкції Луцького, 1897 р.

У всіх численних патентах, які Борис Григорович отримав впродовж 1911–1938 рр. в різних країнах світу, він вказував своє прізвище як «Loutzkoу». Зокрема, в німецьких патентах: №№ 263059, 277938, 335858, 339196, 339669, 344197, 362836, 364131, 364132, 366675, 400990, 439179, 439437, 519932, 573264, 575726, 596926, 598801, 600377, 605998, 656079, австрійських: №№ 56784, 90692, 110599, американських: №№ 1426886, 1426887, 1426888, 1519178, 1536641, 1989573, бельгійських: №№ 298810, 300058, британських: №№ 140743, 150697, 155729, 161144, 163520, 163971, 170258, 173749, 217535, 254265, 262048, 265914, 349054, 416222, 417088, датських: №№ 29745, 36815, іспанських: №№ 71687A1, 72932A1, 79787A1, 80109A1, 97000A1, 98777A1, 98812A1, 115592A1, люксембурзьких: №№ 11516, 11665, 12400, 12503, 14364, 14551, польських: №№ 8801, угорських: №№ 59819, 82155, 82156, французьких: №№ 437373, 504639, 511429, 516236, 523557, 525977, 526049, 527817, 543699, 578271, 612901, 619013, 619014, 619015, 622546, 685035, 764958, 765688, чехословацьких: №№ 6475, 6475а, 26775, 51987, 51988, 53345, швейцарських: №№ 89658, 90208, 120893, 122227.

Слід відзначити, що з 1911 р. по 1943 р. у щорічних адресних книгах Берліна прізвище Бориса Григоровича також почали писати як «Loutzkoу». До 1911 р. його писали як «Loutzky». У той же час, власну компанію Бориса Григоровича – «Loutzky Motor-G.m.b.H.», засновану в 1907 р., в адресних книгах Берліна продовжували називати як «Loutzky Motor-G.m.b.H.». Крім того, з 1911 р. додатково до прізвища «Loutzkoу» стали вказувати, що він має звання спадкового почесного громадянина Російської імперії. Зокрема, в адресній книзі Берліна за 1911 р. вказано дві адреси. Одна адреса – адреса проживання громадянина Луцького. Тут вказано – Луцькой Борис Григорович, дипломований інженер, спадковий почесний громадянин Російської імперії, поштовий індекс W 30, площа Вікторії Луїзи 1, телефон VIa. № 19103. Інша адреса – адреса знаходження його компанії. Тут вказано – «Loutzky Motor-G.m.b.H.», поштовий індекс W 8, Шарлоттенштрассе 56, телефон I. № 778. Комерційний директор Аугуст Бандхольд [1, р. 1780].

Звання спадкового почесного громадянина Російської імперії Борис Григорович отримав у 1906 р. за впровадження двигунів внутрішнього згоряння на судах військово-морського флоту.

Про те, що Луцький має звання спадкового почесного громадянина в адресних книгах Берліна вказувалося до 1919 р. Зокрема, про це було зазначено в 1914 р. і 1916 р. Цікаво, але в 1915 р. прізвище Луцького в адресній книзі Берліна відсутнє. Ймовірно, через те, що він в цей час знаходився в німецькій в'язниці Шпандау. Наприкінці липня 1914 р. Луцького було заарештовано за звинуваченням у шпигунстві на користь Російської імперії та ухвалено вирок про вищу міру покарання – розстріл. Колишньому особистому представникові царя Миколи II при кайзері Німеччини – генерал-майору Татіщеву – вдалося домогтися, через посередництво іспанського уряду, замінити вищу міру покарання на довічне ув'язнення. Впродовж війни Луцький перебував у в'язниці Шпандау, і лише після революційного повстання в Німеччині був звільнений і поновлений у правах.

З 1919 р. по 1926 р. у адресних книгах Берліна прізвище Луцького почали вказувати з приставкою «фон», як «von Loutzkoу», а також вказували, що він є спадковим почесним громадянином. Щоправда, якої держави не вказували. Приставка «von» означала, що Луцькой має дворянський титул. Зокрема, приставка «von», в скороченому вигляді «v», стоїть перед прізвищем Луцького в адресній книзі Берліну за 1920 р. До речі, тут також ще зазначено, що він є і спадковим почесним громадянином. З 1921 р. про те, що Луцькой є і спадковим почесним громадянином перестали вказувати, а писали тільки те, що він має дворянський титул. З 1927 р. по 1937 р. його прізвище вказували тільки з приставкою «фон», а з 1938 р. по 1943 р. почали вказувати, що він барон.

В офіційних документах Російської імперії Борис Григорович вказував своє прізвище як «Луцкий» до 1911 р. [8, р. 1019], а після, як «Луцкой». Зокрема, 14 листопада 1913 р. в Санкт-Петербурзі він підписав фотографію гоночного човна «Цариця», яку подарував своєму другу інженеру Борису Микитовичу Воробйову, саме так – «Борис Луцкой» (рис. 6).

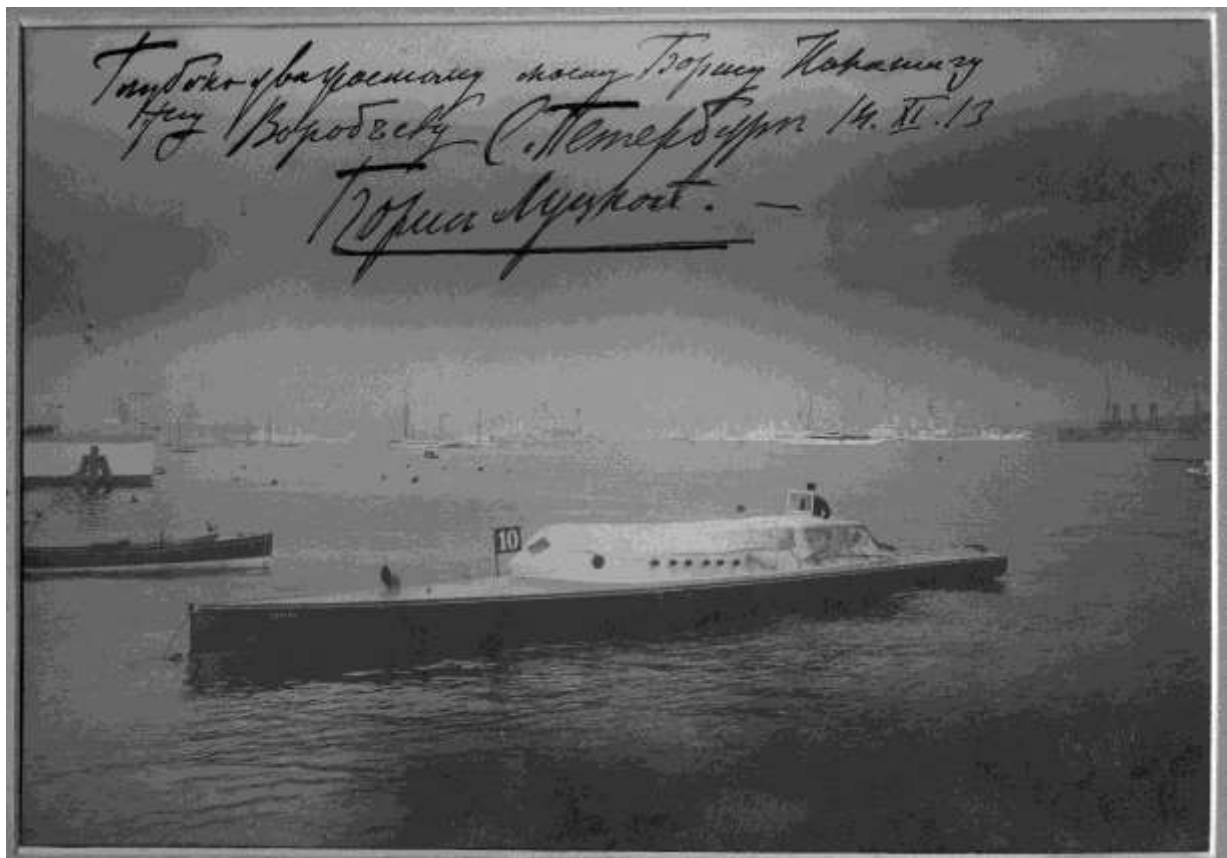

Рис. 6. Фотографія човна «Цариця». За кермом Б. Г. Луцькой

В цілому, в результаті проведених досліджень з'ясовано, що в Німеччині Борис Григорович писав своє прізвище з 1882 р. по 1884 р. як «Loutzky», з 1885 р. по 1890 р. як «Lutzky», а з 1891 р. по 1910 р. знову як «Loutzky». З 1911 р. по 1918 р. як «Loutzkoу», а з 1919 р. по 1943 р. як «von Loutzkoу». В Російській імперії він писав своє прізвище як «Луцкий» до 1910 р., а з 1911 р. як «Луцкой».

Список використаних джерел та літератури

1. Berliner Adressbuch 1911. Erster Band. URL.: https://digital.zlb.de/viewer/image/34115495_1911/1805/LOG_0114/ (дата звернення: 3.04.2021).
2. Boris Loutzky und Russland 1902 // Archiv «Daimler AG». Stuttgart. Ord. № 22. P. 138.
3. Koeniglich Technische Hochschule in München. Anmeldebogen für das winter semester 1882/1883 *Historisches Archiv der Technische Hochschule*. München. P. 1
4. Koeniglich Bazerische Technische Hochschule in München. Prüfungs-Zeugnis 1885 *Historisches Archiv der Technische Hochschule*. München.
5. Landesarchiv Berlin: Bestand A, Rep. 342–02. Nr. 12718 («Loutzkoу–Werk G.m.b.H», 1920–1932).
6. Lessner–Vertrag der Daimler-Motoren-Gesellschaft 1902 // Archiv «Daimler AG». Stuttgart. Ord. № 1561. 18 p.
7. Loutzky–Motoren (1901–1903) *Archiv «Daimler AG»*. Stuttgart. Ord. № 22. P. 5.
8. Neue patente. *Deutscher Verein von Gas- und Wasserfachmännern*. 1887. Vol. 30.
9. Patentbericht. *Deutscher Verein von Gas- und Wasserfachmännern*. 1887. Vol. 30.
10. Patentbericht. *Deutscher Verein von Gas- und Wasserfachmännern*. 1888. Vol. 31.
11. Technische Universität München. *Personalbestand der Königlich Bayerischen Technischen Hochschule zu München im Winter–Semester 1882/83*. Possenbacher'schen Buchdruckerei, München. 1883.
12. Technische Universität München. *Personalbestand der Königlich Bayerischen Technischen Hochschule zu München im Sommer–Semester 1883*. Possenbacher'schen Buchdruckerei, München. 1883.
13. Technische Universität München. *Personalbestand der Königlich Bayerischen Technischen Hochschule zu München im Winter–Semester 1883/84*. Possenbacher'schen Buchdruckerei, München. 1883.
14. Technische Universität München. *Personalbestand der Königlich*

Bayerischen Technischen Hochschule zu München im Sommer–Semester 1884. Possenbacher'schen Buchdruckerei, München. 1884.

15. Technische Universität München. *Personalbestand der Königlich Bayerischen Technischen Hochschule zu München im Winter–Semester 1884/85.* Possenbacher'schen Buchdruckerei, München. 1884.

16. Technische Universität München. *Personalbestand der Königlich Bayerischen Technischen Hochschule zu München im Sommer–Semester 1885.* Possenbacher'schen Buchdruckerei, München. 1885.

17. Technische Universität München. *Personalbestand der Königlich Bayerischen Technischen Hochschule zu München im Winter–Semester 1885/86.* Possenbacher'schen Buchdruckerei, München. 1885.

18. Technische Universität München. *Personalbestand der Königlich Bayerischen Technischen Hochschule zu München im Sommer–Semester 1886.* Possenbacher'schen Buchdruckerei, München. 1886.

19. О награждении инженера Б. Г. Луцкого за изобретение нефтяного двигателя и спиртовых моторов // Российский государственный архив Военно-Морского Флота. 1903. Ф. 417. Оп. 5. Д. 23330. 21 л.

20. Письмо Б. Г. Луцкого начальнику Балтийского судостроительного и механического завода // Центральный государственный исторический архив Санкт-Петербурга. 1901. Ф. 1304. Оп. 1. Д. 2216. Л. 31.

References

1. Berliner Adressbuch [Berlin address book] (1911). https://digital.zlb.de/viewer/image/34115495_1911/1805/LOG_0114/ (last accessed: 3.04.2021). [in Germany].

2. Boris Loutzky und Russland [Boris Loutzky and Russia] (1902). Archiv «Daimler AG». Stuttgart. Ord. № 22. P. 138. [in Germany].

3. Koeniglich Technische Hochschule in München. Anmeldebogen für das winter semester 1882/1883 [Royal Technical University in Munich. Registration form for the winter semester 1882/1883]. Historisches Archiv der Technische Hochschule. München. P. 1. [in Germany].

4. Koeniglich Bazerische Technische Hochschule in München. Prüfungs–Zeugnis (1885) [Royal Bavarian Technical University in Munich. Examination certificate]. Historisches Archiv der Technische Hochschule. München. [in Germany].

5. Landesarchiv Berlin: Bestand A, Rep. 342–02. Nr. 12718 («Loutzkoy–Werk G.m.b.H», 1920–1932) [Landesarchiv Berlin: Holdings A, Rep. 342–02. No. 12718 («Loutzkoy–Werk G.m.b.H», 1920–1932)]. [in Germany].

6. Lessner–Vertrag der Daimler–Motoren–Gesellschaft (1902) [Lessner contract from Daimler–Motoren–Gesellschaft]. Archiv «Daimler AG». Stuttgart. Ord. № 1561. 18 p. [in Germany].

7. Loutzky–Motoren (1901–1903) [Loutzky Motors (1901–1903)]. Archiv «Daimler AG». Stuttgart. Ord. № 22. P. 5. [in Germany].

8. Neue patente [New patents] (1887). *Deutscher Verein von Gas- und Wasserfachmännern*. Vol. 30. [in Germany].

9. Patentbericht [Patent report] (1887). *Deutscher Verein von Gas- und Wasserfachmännern*. Vol. 30. [in Germany].

10. Patentbericht [Patent report] (1888). *Deutscher Verein von Gas- und Wasserfachmännern*. Vol. 31. [in Germany].

11. Technische Universität München (1883). *Personalbestand der Königlich Bayerischen Technischen Hochschule zu München im Winter–Semester 1882/83* [Workforce at the Royal Bavarian Technical University of Munich in the winter semester of 1882/83]. Possenbacher'schen Buchdruckerei, München. 35 p. [in Germany].

12. Technische Universität München (1883). *Personalbestand der Königlich Bayerischen Technischen Hochschule zu München im Sommer–Semester 1883* [Workforce at the Royal Bavarian Technical University in Munich in the summer semester of 1883]. Possenbacher'schen Buchdruckerei, München. 34 p. [in Germany].

13. Technische Universität München (1883). *Personalbestand der Königlich Bayerischen Technischen Hochschule zu München im Winter–Semester 1883/84* [Workforce at the Royal Bavarian Technical University of Munich in the winter semester 1883/84]. Possenbacher'schen Buchdruckerei, München. 35 p. [in Germany].

14. Technische Universität München (1884). *Personalbestand der Königlich Bayerischen Technischen Hochschule zu München im Sommer–Semester 1884* [Workforce at the Royal Bavarian Technical University in Munich in the summer semester of 1884]. Possenbacher'schen Buchdruckerei, München. 34 p. [in Germany].

15. Technische Universität München (1884). *Personalbestand der Königlich Bayerischen Technischen Hochschule zu München im Winter–Semester 1884/85* [Workforce at the Royal Bavarian Technical University in Munich in the winter semester of 1884/85]. Possenbacher'schen Buchdruckerei, München. 37 p. [in Germany].

16. Technische Universität München (1885). *Personalbestand der Königlich Bayerischen Technischen Hochschule zu München im Sommer–Semester 1885* [Workforce at the Royal Bavarian Technical University in Munich in the summer semester of 1885]. Possenbacher'schen Buchdruckerei, München. 35 p. [in Germany].

17. Technische Universität München (1885). *Personalbestand der Königlich Bayerischen Technischen Hochschule zu München im Winter–Semester 1885/86* [Workforce at the Royal Bavarian Technical University in Munich in the winter semester of 1885/86]. Possenbacher'schen Buchdruckerei, München. 35 p. [in Germany].

18. Technische Universität München (1886). *Personalbestand der Königlich Bayerischen Technischen Hochschule zu München im Sommer–Semester 1886* [Workforce at the Royal Bavarian Technical University in Munich in the summer

semester of 1886]. Possenbacher'schen Buchdruckerei, München. 36 p. [in Germany].

19. O nagrazhdenii inzhenera B. G. Lutskogo za izobretenie neftyanogo dvigatelya i spirtovykh motorov (1903) [About awarding of the engineer B.G. Loutzky for the invention of the oil engine and alcohol engines]. Rossiyskiy gosudarstvennyy arkhiv Voenno–Morskogo Flota. F. 417. Op. 5. D. 23330. 21 l. [in Russian].

20. Pis'mo B. G. Lutskogo nachal'niku Baltiyskogo sudostroitel'nogo i mekhanicheskogo zavoda (1901) [B. G. Lutsky's letter to the head of the Baltic shipbuilding and mechanical plant]. Tsentral'nyy gosudarstvennyy istoricheskiy arkhiv Sankt–Peterburga. F. 1304. Op. 1. D. 2216. L. 31. [in Russian].

Рецензенти:

Уткін О.І., д.і.н., професор

Анненкова Н.Г., д.і.н., доцент

Надійшла до редакції 21.04.2021 р.